

QONUNIY MIGRATSIYA AFZALLIKLARI.

*Andijon viloyati, Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi
Andijon viloyati viloyati yetakchi mutaxassisi
Turayev Husniddin Kaxxorovich.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada qonuniy migratsiya va uning afzalliklari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Qonuniy migratsiya, mehnat migratsiyasi, bandlik, tashqi ishchi, daromad.

Bizning nazarimizda, mehnat migratsiyasi muammosini hal etishning ikkita asosiy yo'li bor. Birinchisi – mehnat migratsiyasini O'zbekiston mehnat bozoridagi ishchi kuchi taklifi va unga bo'lgan talab o'rtasidagi nomutanosiblikni bartaraf etish, mehnat migrantlari ishlab topgan daromad hisobidan milliy iqtisodiyotga qo'shimcha madad berish vositasi sifatida qarash siyosatini davom ettirish. Bu mamlakatda bandlik muammosini hal etishning eng oson va kamchiqim yo'li.

Ikkinchisi – mehnat migratsiyasidan va undan kelayotgan barcha daromadlardan butkul voz kechish, mehnat migratsiyasini respublika manfaatlariga mos kelmaydigan faoliyat turi sifatida batamom tugatilishiga erishish. Bu ancha murakkab va mashaqqatli yo'l bo'lib, juda katta sa'y-harakatlarni va qat'iy choralar ko'rishni taqozo etadi. Bu vaqtincha qiyinchiliklar va iqtisodiy yo'qotishlar evaziga amalga oshadi. Lekin mehnat migratsiyasiga qarshi siyosat doirasida iqtisodiy mexanizmlar yaratilib, ular harakatga keltirilishi oradan 5-6 yil o'tar-o'tmas makrodarajada o'zining ijobiy natijalarini bera boshlaydi. Mamlakatda mehnat migratsiyasidan batamom voz kechish va asta-sekin uni xalqimiz uchun yurt xazinasini to'ldirish turi sifatidagi ahamiyatini tugatish siyosati tanlangan va u muvaffaqiyatli amalga oshirilgan taqdirda, ushbu siyosat yangi O'zbekistonga to'rt tomonlama manfaat keltiradi. [1]

Bu: Birinchidan, iqtisodiy o'sish sur'atlarini jadalashtirish va milliy boylikni ko'paytirishga ko'mak beradi. Ikkinchidan, O'zbekistonning xalqaro nufuzini, imijini oshirishga katta ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Uchinchidan, o'z xalqi to'g'risida g'amxo'rlik qilgan, uni musofirchilik qiynoqlaridan xolos etgan davlatga nisbatan xalqning hurmati, undan roziligi ortadi. To'rtinchidan, juda katta ma'naviy samaraga erishiladi. Begona yurtlarda musofirchilikda turli xil nohaqliklarga, kamsitishlarga duchor bo'layotgan yurtdoshlarimiz migratsiya azob-uqubatlaridan xolos bo'ladilar, o'z ona yurtlarida erkin-emin hayot kechirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2019-yilda O'zbekiston aholisining 2,5 million nafari yoki 7% i mehnat migrantlari hisoblanadi. Shundan 2 million atrofida fuqarolar Rossiyada mehnat qiladi. Mehnat migrantlari tomonidan jo'natilgan pul mablag'lari

5,1 mlrd AQSH dollari, yoki mamlakat YAIM taxminan 10% ni tashkil qilgan. Bunda har bir muhojir oyiga o‘rtacha 166,7 AQSH dollari miqdorida mablag‘ ishlab topgan. Bu juda katta raqamlar. Boshqacha so‘zlar bilan ifodalaganda, mehnat migrantlari ishlab topayotgan daromadlar O‘zbekiston yalpi ichki mahsulotiga nisbatan taxminan 20 foizni tashkil qiladi. Tabiiyki, O‘zbekiston buncha miqdordagi mehnat migrantlarini ish bilan ham, arzigulik daromad bilan ta‘minlashga qurbi yetmaydi. Demak, mehnat migrantlari muammosini hal etishda ikkinchi yo‘l tanlangan taqdirda ham, uni muayyan ketma-ketlikda turli xil yuqori samarali tashkiliy va iqtisodiy (zarurat taqozo etganda ma‘muriy) vositalar yordamida bosqichma-bosqich, lekin izchil va qat‘iyat bilan amalga oshirish lozim. Mehnat migratsiyasi muammosini uzil-kesil hal qilish bo‘yicha o‘z fikr-mulohazalarimizning va takliflarimizning ayrimlarini bayon etishni lozim topdik. Birinchi taklif. Mehnat migratsiyasini cheklangan miqdorda faqat malakali ishchi kuchini eksport qilish evaziga amalga oshirish siyosatini olib borish. Shunisi quvonarliki, keyingi vaqtlarda mehnat migratsiyasi bilan bog‘liq masalalarga davlatimiz, shaxsan davlat rahbari, katta e‘tibor qaratmoqda. Mamlakat Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan “Xavfsiz, tartibli va qonuniy mehnat migratsiyasi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarorning imzolanishi fikrimning yorqin dalilidir. Ushbu qaror, Prezident rahbarligida davlatimiz tomonidan xalq farovonligini oshirish, davlatimizning xalqaro nufuzini ko‘tarish, mamlakatni noto‘g‘ri shakllantirilgan va bizga yaxshi samara bermayotgan mehnat migratsiyasi illat va kamchiliklaridan xolos etishga qaratilgan dadil qadam. Bugungi kunda, mehnat migratsiyasini tartibga solish uchun O‘zbekiston “Bandlik va mehnat munosabatlari” vazirligining bevosita boshchiligida ishchi kuchi import qiluvchi mamlakatlar, yirik kompaniyalar buyurtmalariga muvofiq yollanma, malakali ishchi va mutaxassislarni tayyorlash mexanizmi yaratilmoqda. Bunda kasbiy malaka va ko‘nikmalarga ega bo‘lmagan fuqarolar, muayyan davr davomida ularga borib ishlashi lozim bo‘lgan mamlakatning tili, tarixi, urf-odatlarini, an‘analari o‘rgatiladi, tanlangan ish, kasb, hunar bo‘yicha zaruriy malaka va ko‘nikmalar shakllantirish uchun kasb-hunar va chet tillariga o‘qitish markazlarida o‘qitilmoqda. Toki migrant o‘zi tashrif buyurgan mamlakat yoki korxonalar talablari darajasida vazifalarni bajara oladigan tayyorgarlikka ega bo‘lsin. Ishchi kuchi eksportini ilmiy asosda yo‘lga qo‘yilishi respublikaga juda katta manfaat keltiradi:

Birinchiidan, ishchi kuchi eksportidan keladigan daromad miqdori keskin oshadi;

Ikkinchiidan, yoshlarda malakali ishchi yoki malakali mutaxassis bo‘lishga, ya‘ni yaxshi o‘qishga qiziqishi ortadi;

Uchinchiidan, yoshlarda xorijiy tillarni o‘rganishga moyillik va tajriba ortadi;

To'rtinchidan, xorijda malakali ishlarni bajargan yoshlarimiz, o'z yurtiga qaytganda, milliy iqtisod ravnaqiga munosib hissa qo'shish imkoniyatiga ega bo'ladi.[2]

Ikkinchi taklif. Mamlakatda ishsizlik muammosini hal etish, iqtisodiyotda band bo'lganlarni munosib ish haqi bilan ta'minlash bevosita iqtisodiy o'sish sur'atlariga bog'liq. Shu sababli davlat arboblari, mas'uliyatli lavozimlardagi amaldor shaxslar, partiya rahnomalari, profesor-o'qituvchilar va olimlarning maoshlarini mamlakatda iqtisodiy o'sish sur'atlari bilan uyg'unlikda oshirib borish tartibini joriy etish. Sababi, mamlakatning iqtisodiy yuksalishi, milliy iqtisodning o'sish sur'atlari, qolaversa, tirikchilik o'tkazish, oilani tebratish ilinjida o'zini o'z Vatanida oila va ota-onasi bag'rida yashab, ishlab yurish baxtidan mahrum qilgan, begona yurtlarda ne-ne mashaqqatlar bilan halol mehnat qilib, barcha kamsitish va kezi kelganda haqoratlarga matonat bilan bardosh berib, daromad topayotgan mehnat migrantlariga emas, aynan nomlari yuqorida zikr etilgan toifadagi mutasaddi shaxslarning hatti-harakati va mas'uliyatiga bog'liq. Uchinchi taklif. "Ish haqi minimumi" va "Yashash minimumi" to'g'risida qonunlarni qabul qilish va amaliyotga joriy etish. Ushbu chora mamlakatda yaratilgan va bozor subyektlari orasida taqsimlanishi loim bo'lgan milliy daromadda yollanma ishchilarning ulushini adolat yuzasidan oqilona darajada ko'tarish orqali nafaqat mehnat migratsiyasini xohish qiluvchilar sonini qisqartirish, balki mamlakatda boshlangan kambag'allikka qarshi kurash strategiyasini amalga oshirishning ham muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Migratsiya — tabiiy jarayon. Jahonning biror bir mamlakati bundan yuz o'girolmaydi va ushbu jarayonni to'xtatib ham qololmaydi. Biroq uni tizimli chora-tadbirlar asosida tartibga solish va o'z fuqarolari uchun huquqiy himoya mexanizmini yaratish mumkin. Binobarin, qayerda mehnat migratsiyasi to'g'ri tashkil etilsa, bandlik, oilalar daromadi, malakali mutaxassislar ko'payishi o'z-o'zidan ma'lum. Mamlakatimizda keyingi yillarda bu borada zarur islohotlar hayotga tatbiq etildi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Davlatimiz rahbarining "Xavfsiz, tartibli va qonuniy mehnat migratsiyasi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori bilan bu borada yana bir muhim qadam qo'yildi. Aytish joizki, mazkur qarorda belgilangan vazifalar chetda ishlayotgan yurtdoshlarimizni ijtimoiy, huquqiy, moddiy va madaniy qo'llab-quvvatlash borasida yechimini kutayotgan muammolarni tizimli hal etishga xizmat qiladi. Qarorda tashqi mehnat migratsiyasi sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, xorijdagi vatandoshlar tashkilotlari va o'zbek diasporalari bilan aloqalar mustahkamlanishi nazarda tutilgan. Tan olish kerak, bugungi kunda mehnat migrantlarimiz ish beruvchi kompaniyalarni topish, til bilish va o'sha davlatdagi mehnat qonunchiligini o'rganish kabi muammolarga ko'p duch kelishmoqda. Ana shundan kelib chiqib, qarorda muhim vazifa belgilandi. Ya'ni endilikda xorijga ishlashga ketishdan oldin fuqarolarni kasb-hunarga va xorijiy tillarga o'qitish tizimi yo'lga qo'yildi. Ularga kasbiy malakani tasdiqlovchi xalqaro sertifikatlar beriladi. Shu bilan birga, qarorda

xorijda ishlab O'zbekistonga qaytib kelgan mehnat migrantlariga yaqindan ko'maklashish kabi hayotiy masalalar ham qamrab olindi. Xususan, mehnat migratsiyasidan qaytib kelgan shaxslar reintegratsiya qilinadi. Ularning tadbirkorlik tashabbuslari rag'batlantiriladi. Qolaversa, mehnat migrantlari moliyaviy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlanadi, ularning hayoti va sog'lig'ini sug'urtalash amaliyoti yana-da kengaytiriladi. [3] Xavfsiz, tartibli va qonuniy mehnat migratsiyasi tizimining 6 ta asosiy yo'nalishi belgilandi. Xususan, xorijdagi vatandoshlar tashkilotlari va o'zbek diasporalari bilan aloqalarni mustahkamlanadi, mehnat migrantlari moliyaviy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlanadi, ularning hayoti va sog'lig'ini sug'urtalash amaliyoti kengaytiriladi. Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2022-yil 15 sentabrda imzolangan "Xavfsiz, tartibli va qonuniy mehnat migratsiyasi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori bilan xavfsiz, tartibli va qonuniy mehnat migratsiyasi tizimi joriy qilindi hamda uning 6 ta asosiy yo'nalishi belgilandi.

Jumladan:

tashqi mehnat migratsiyasi sohasida xalqaro hamkorlik rivojlantiriladi, xorijdagi vatandoshlar tashkilotlari va o'zbek diasporalari bilan aloqalarni mustahkamlanadi; xorijga ishlashga ketishdan oldin fuqarolarni kasb-hunarga va xorijiy tillarga o'qitiladi, ularga kasbiy malakani tasdiqlovchi xalqaro sertifikatlar beriladi;

mehnat migrantlari moliyaviy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlanadi, ularning hayoti va sog'lig'ini sug'urtalash amaliyoti kengaytiriladi, ular uchun madaniy-ma'rifiy tadbirlar tashkil etiladi;

mehnat migratsiyasidan qaytib kelgan shaxslar reintegratsiya qilinadi, shu jumladan ularning bandligi ta'minlanadi, kasbiy malakasi oshiriladi va tadbirkorlik tashabbuslari rag'batlantiriladi.

Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi hududiy filiallarining ishi quyidagi tartibda tashkil etiladi:

hokimlar hududiy filiallarga umumiy rahbarlik qiladi hamda ularga yuklatilgan vazifalarning samarali bajarilishini ta'minlaydi;

hududiy filial rahbarlari bir vaqtning o'zida Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi Raisi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimining yordamchilari hisoblanadigan bo'ldi;

hokimliklar mahalliy byudjetning qo'shimcha manbalari hisobidan hududiy filiallarning moddiy-texnika bazasini mustahkamlash hamda faoliyatiga malakali mutaxassislarni jalb qilish choralari ko'radi;

Shuningdek, Tashqi mehnat migratsiyasi agentligining hududiy filiallariga quyidagi huquqlar berilmoqda:

xorijiy ish beruvchilar va ularning vakillari bilan bevosita kelishuvlar tuzish hamda tuzilgan kelishuvlarga asosan fuqarolarni ishga yuborish;

xorijiy mamlakatlarning hududiy migratsiya va boshqa davlat organlari bilan aloqalar o'rnatish va muzokaralar o'tkazish, xorijdagi vatandoshlar tashkilotlari bilan hamkorlik qilish;
xorijiy (xalqaro) moliya institutlari migratsiya sohasini rivojlantirishga ajratiladigan grantlarini jalb qilish.

Xulosa:

Prezidentimiz ko'tarib chiqqan O'zbekistonni yanada rivojlantirish, uni rivojlangan 50 ta mamlakat qatoridan o'rin olishiga erishish, xalqning hayot farovonligini yuksaltirish, tadbirkorlikni rivojlantirish, bandlik darajasini oshirish, ta'lim sifatini takomillashtirish, kambag'allikka barham berish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish borasidagi tashabbuslarining hayotga tadbiiq etishning faol ishtirokchilari bo'laylik. Ana shundagina hamyurtlarimizning o'zining jonajon vataniga qaytishiga ko'maklashishda hissamizni qo'shgan bo'lamiz. Barchamiz birgalikda, bir tan birjon bo'lib harakat qilsak, O'zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy yuksalishning ravon yo'liga boshlab chiqishimiz muqarrar. O'zbekiston 2030-yilga borib nafaqat taraqqiy etgan 50 ta mamlakat safiga kirishga erishadi, balki 2040-yillarga borib kuchli 20 talik mamlakat safidan munosib o'rin egallashi mumkin bo'ladi. Shundagina biz o'tmishda Movarunnahrdek qudratli davlatni shakllantirgan buyuk avlod-ajdodlarimizning sha'niga munosib ish tutgan bo'lamiz, ularning ruhi poklarini shod aylab, arvohtarining madadini olish baxtiga erishamiz. Buning uchun avvalo mehnat migrantlari muammosi O'zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotining eng muhim, bugungi kun va kelajak nuqtayi nazaridan o'z yechimini kutayotgan markaziy masalalaridan biri sifatida qaralmog'i lozim. Ushbu masala davlat rahbarlari, jamoatchilik tashkilotlari, ilmu-fan ahlining, keng jamoatchilik va o'z-o'zini boshqarish organlarining doimiy diqqat markazida bo'lmog'i shart. Bu borada davlatimizning ishchi kuchi eksportiga yo'naltirilgan harakatlar strategiyasi va "Yo'l xaritasi" ishlab chiqilmog'i va tadrijiy ravishda amaliy hayotga tatbiiq etilishi lozim.

Bir so'z bilan aytadigan bo'lsak, ushbu hayotiy hujjat mamlakatimizda xavfsiz, tartibli va qonuniy mehnat migratsiyasini tizimli yo'lga qo'yishga qaratilgan. Maqsad — bitta. Ya'ni mamlakatimizning har bir fuqarosi u qayerda, qanday sharoitda mehnat qilishidan qat'iy nazar ularning huquqlarini to'la himoya qilishdir. Bizdan talab qilinadigan birinchi galdagi vazifa qarorda huquqiy jihatdan tartibga solinayotgan imtiyoz va imkoniyatlar mazmun-mohiyatini aholiga, ayniqsa, bugun chet elda ishlash orzusida yurgan yoshlarga yetkazishimiz shart.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. www.ziyonet.uz. [1]
2. www.yuz.uz [2]
3. www.xs.uz [3]